

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת ויקהל - שקלים מגילה ו. - י.

ו. למה נקרא שמה רקת, שאפי' ריקנין שבה מלאין מצוות כרימון.

כ' הטו"א, איני יודע מאי עדיפותא דטבריה בדבר זה מכל ערי ארץ ישראל, וכי תימא דקדושה יתירה יש בה הגורם שאין יצה"ר שולט בה כ"כ, איני יודע במה קדושה יותר מכל א"י, ועוד, הרי ירושלים דקדישא יותר מכל א"י כדתנן בפ"ק דמס' כלים, ולא מצינו לה מעלה זו. ועוד קשה לי, מאי רבותא דטבריא, הא דרשינן בפ"ד דסנהדרין [לז]. כפלח הרימון רקת, אפי' ריקנין שבך מלאין מצוות כרימון, ועל כל ישראל מעיד הכתוב כן, וא"כ מאי רבותא דטבריה. ובפתח עינים להרחיד"א תירץ, דהיא דסנהדרין על כלל ישראל, ורובא ככולא, ויתכן שבעיר אחת יהיה רק המועט או מחצה מלאים מצוות, משא"כ בטבריה. והטעם, משום דיושבת בעמק ומקבלים שבת מבעו"י, ובודאי מחמירין גם ביציאתה, והשומר שבת כאילו קיים כל התורה.

ו. בתוד"ה טראטריאות. י"מ בתי עכו"ם וכו', וקשה לומר שאותן מקומות מטונפות יכול ללמוד שם תורה.

המג"א [סי' קנ"ד ס"ק י"ז] הביא תשובת הרא"ם [ח"א סע"ט], דמותר להתפלל בבית שנעקר ממנו ע"ז קבועה. [ולא דמי למה שאסר השו"ע שם להדליק נרות של שעוה שהדליק הגוי לע"ז וכיבם, דמחובר שאני]. והקשה ע"ז החת"ס מתוס' דהכא [וכן הקשה בדגמ"ר שם], ואע"פ שקדושת ביהמ"ד חמורה מקדושת ביהכנ"ס, מ"מ בהא אין נראה לחלק. והא"ר כ' דהרא"ם מיירי להתפלל בו באקראי בעלמא, וכ"נ סברא נכונה לחלק, דלהתפלל בו באקראי, אין נעשה שום מצוה בהבית, כי כמו"כ היה יכול להתפלל במקום אחר, ומה תועלת להתפילה בהיותה בהבית או לא, משא"כ לעשותו בית הכנסת קבוע נעשה מקדש מעט, זה אסור. ובאמת נ"ל, דזה דעת הי"מ שהביאו התוס' דס"ל בבית ע"ז ילמדו תורה ברבים, לא לעשותו ביהמ"ד קבוע, אלא באקראי, כי יהיה מקום ראוי לקיבוץ רבים, וכל כה"ג אין בהבית קדושה כדמוכח לקמן [כו]. וכו', ובת"כ כה"ג מיירי הש"ס לומר שעתידים ללמוד בהם תורה ברבים דוקא, פירוש, בשעת קיבוצם באפס מקום יכנסו שם בעראי, לא זולת זה. עכ"ל החת"ס.

ו: תלת מאה מלכי קטירי תגא וכו' ובכל יומא נפקי וכו'.

כ' השפ"א, הענין תמוה, וכי בכל יום נתמנה שר חדש, ולא שמענו שיהיה כן באיזה מקום. ויתכן לפרש דעל השרים שלמעלה קאמר, וזה דקרי להו קטירי תגא, ויש להם תמיד מפלה בכל יום, והיינו זממו אל תפק,

ו: איני והאמר ר' יוחנן מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז וכו', הא במילי דידיה הא במילי דשמאי.

כ' המאירי, ראוי לכל תלמיד חכם להתגרות ברשעים כשרואה ממעשיהם מה שהוא חילול ד', אבל בשאר מו"מ שבענייני עצמו, ראוי לו להרחיק מן

המחלוקת, וכ"ש שלא יתגרה עם מי שהשעה משחקת לו, כאמרו ע"ה אל תתחר במצליח דרכו. [קצ"ע דגמ' מייתי מקראי אחריני]. ומה שאמרו עליו מרום משפטיך מנגדו, כלומר שמשפטי יושר ד' נעלמים עליו, הוא ענין רשע וטוב לו, וכבר ביארנו עניינו וכו' בכמה מקומות.

ו: קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה וכו'.

עיין ברשב"א שהביא דמסקנת הירושלמי דאיירי מתני' כשראו ואח"כ עיברו, כפשטא דלישנא, וכ"כ הריטב"א והר"ן. וכו' הרא"ש [סי' ז'] וז"ל, נראה לומר דסיפא [דאין בין וכו' אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים] ארישא קיימא, היכא דקרא המגילה בי"ד [שבאדר ראשון] ונתעברה השנה, אז אין בין אדר ראשון לשני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים, דאע"פ שעשאו בראשון צריכין לחזור ולעשותן בשני. אבל כל שאר דברים שעשאו בראשון ושוב נתעברה השנה, א"צ לחזור ולעשותן בשני. והיכא דנתעברה השנה קודם אדר הראשון אז הוי אדר הראשון כמו שבט. ואהא קאמר גמ' הא לענין פרשיות זה זה שוין, כלומר שאם קראו באדר הראשון כל ד' פרשיות ושוב ראו שיש צורך לעבר השנה, א"צ לעשותן בשני, אבל לא מסתבר כלל שבכל השנים המעוברות יקראו הפרשיות בשני אדרים. [ועיין הגהות הבי"ח ותפארת שמואל, ולכאוי לא פליגי לענין דינא].

ומסיק הרא"ש, ושוין בהספד ובתענית שאסורין בזה ובזה, פי' אם קראו המגילה בי"ד [שבראשון], ובו ביום עיברו השנה, אסור בהספד ותענית, אבל בשאר שנה מעוברת נ"ל שמותר בהספד ובתענית. [ודלא כתוס' בד"ה ור"א]. וכ"כ המרדכי [סי' תרפ"ד] בשם מהר"ם מרוטנבורג. והקשה ע"ז בחש"ל, דהרי לר"א בר"י י"ד שבאדר השני דינו ממש כמו י"ד שבאדר הראשון לדידן, דהא בחי' הרשב"א מבואר דאם לא קראו באדר הראשון, לר"א בר"י תו אין קוראין כלל, ומ"מ תניא בברייתא ושוין בהספד ובתענית שאסורין בזה ובזה, והתם לא שייך כלל לומר שטעו וקראו בו, דזה אינו מעלה ואינו מוריד, כיון שיודעין שאדר שני הוא וכו'. [ומסיק דבדוחק י"ל דהך "ושוין" לא קאי רק את"ק ורשב"ג לחוד. וכ"כ השפ"א].

ו: ומתנות לאביונים.

כ' השפ"א, נ"ל דקמ"ל דאפי' לחייבו ממון אמרינן דאינו יוצא בראשון. ויש לעיין, אם העני חייב להחזיר מה שנתנו לו באדר הראשון, כיון דהוי מתנה בטעות. [וסתימת דבריו משמע דמסתפק. בכל גווי, בין כשכבר עיברו קודם לכן, והנותן הזה לא ידע שעיברו ונתן לאביו, ובין שלא עיבר עד לאחר מיכן, דמ"מ י"ל דנתינה בטעות היא, דסו"ס לא יצא בה. ויל"ע].

ו: הא לענין סדר פרשיות זה זה שוין.

כ' הריטב"א, כלומר אותן ד' פרשיות שהן שקלים וזכור ופרה אדומה ופרשת החודש. ואיכא מ"ד שלא אמרו לענין פרשיות זו"ז שוין, אלא

ו: מסמך גאולה לגאולה עדיף.

כ' החת"ס ז"ל, דע דלפענ"ד, וכן משמע ברמב"ן סוף שורש שני מספר המצוות, דעיקר פורים וחנוכה דאורייתא, מק"ו דר' יהושע בן קרחה לקמן [יד., ומה מעבודות לחרות וכו', ממיתה לחיים לא כ"ש], אלא דסגי בשום זכר לנס, ואנשי כנה"ג תקנו לקרות מגילה ושמחה ומשתה, וכן בחנוכה תקנו חשמונאים נרות, [א"ה, משמע דאיתיה להק"ו גם בחנוכה, אע"פ שלכא"ו לא היה הנס ממות לחיים], וכל זה דברי קבלה ודרבנן, אבל מה"ת מחוייב לעשות שום זכר לנס. ועיין ברדב"ז וז"ל חכ"צ, ומייתי להו המגילה במל"מ [פ"א מהל' מגילה הי"א], דזריזים מקדימין דוחה לעשיית מצוה מן המובחר, דלעולם מצווה לזרו ולהקדים, וא"כ קשה, כיון שמחוייבים מן התורה לקבוע זכר לנס, א"כ מ"ט דחאוהו לאדר שני משום סמיכת גאולה לגאולה, הלא זריזים מקדימין עדיף טפי. ונ"ל דמשו"ה תקנו מדינא באדר הראשון ב"ד וט"ו לאסור בהספד ותענית עכ"פ, ויצאו בזה חובת דאורייתא שכבר עשו שום זכר לנס, ושוב מצוה דדברי קבלה דחו לשני משום [סמיכת] גאולה לגאולה. [א"ה, לכא"ו לפ"ז מיושב קושית החש"ל על שיטת מהר"ם מרוטנבורג והרא"ש [הו"ד לעיל במתני'], דאדר שני לר"א בר"י קיל טפי מאדר ראשון לדידן, דהא לדידיה כבר עשו זכר לנס].

ו: בתוד"ה מסתבר. ורבינו יהודה תירץ, דאי לאו קרא הו"א דאין מעבירין לכתחלה, הא דיעבד שרי.

כ' השפ"א, נראה לפרש דבדיעבד היינו אפי' אי כבר עבר לרוח אחר דלא שייך תו אין מעבירין, וי"ל עוד דאפי' כבר שפך השיריים במקום אחר, [דלכא"ו אין שייך עוד לומר אין מעבירין על המצוות, שהרי כבר קיים המצוה [אי לאו קרא שקבע מקומה ביסוד מערבין], ומה שכבר העביר אין לו תקנה]. צריך לחזור ולאסוף הדם שיכול לאסוף ולשפכו ליסוד [מעריב]. מיהו פירוש ראשון פשוט יותר, ולאפוקי ממש"כ הטו"א [בד"ה טעמא] דאפי' אם כבר עבר אותו מקום צריך לחזור, [דבתר חלות דאין מעבירין קמא אזלינן, ועדיין כדקאי קאי, ולא פקע מהראשונה מעלת אין מעבירין שזכתה בה כבר, ע"י מעשיו שעבר בתחילה. ל' הטו"א]. [יעו"ש מה שדחה ראית הטו"א מסוגיא דיומא].

ז. שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות.

ולעיל [במימרא דר"ש בר יהודה] אמר קבעוני לדורות, היינו דבתחילה שלחה להם לקבעה לקרייה בעלמא בעל פה וליו"ט, ולא רצו, וכאשר אמרה להם כבר כתובה אני, הווד לדבריה, וחזרה ושלחה כתבוני שתהא אני כתובה בי הכתובים. ל' הטו"א.

ז. שלחו לה הלא כתבתי לך שלישים, שלישים ולא רבעים, עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה כתב זאת וגו'.

כ' הריטב"א, פירש"י ז"ל בג' מקומות יש לנו לכתוב מחיית עמלק ולא יותר. ולא נהירא, דמה ענין עמלק לפסוק זה. לפיכך פירשו בו, כי שלמה אמר שכתב ג' ספרים ולא היה אפשר לו לכתוב יותר, וכיון שהוא לא היה אפשר לו להוסיף עוד על כתבי הקודש, היאך נכתבו אנו ספר שלך, וכן דרשו במדרש פסוק זה על שיר השירים וקהלת ומשלי.

והפנ"י כ', דודאי האי קרא, אכל התורה קאי, וכמו שפירש"י במשלי דשלישים היינו תורה נביאים וכתובים, וכ"ה במדרש וכו', ואלו בלבד נתנו ליכתב, והיינו תורה מפי משה, ונביאים כתבו ספריהם, וכתובים היינו מה שכתבו ג' כ"כ נביאים שביניהם, או עפ"י רוח"ק ומיקרו דברי קבלה, ועליהם אין להוסיף שום דבר בכתב, דקיי"ל [גיטין ס:]: דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרן בכתב, והיינו דשלחו לה תחלה שלישים ולא רבעים, דכיון שעדיין לא הופיע רוח"ק עליהם שיש לקבוע מגילה זו בין הכתובים, יפה השיבו שיש איסור בדבר, עד שמצאו מקרא כתוב בתורה כתוב זאת וגו', והיינו כדאיתא בירושלמי בפרקין [ה"ה], כתוב זאת, אין זאת אלא תורה דכתב וזאת התורה אשר שם משה, וממילא דמשנה תורה נמי מקרי זאת, דהאי קרא וזאת התורה, עלה קאי, זכרון זו נביאים כמה דאת אומר ויקשב ד' וישמע ויכתב ספר זכרון, בספר אלו כתובים, וכיון שלא מצאו מלחמת עמלק בכתובים, על כן למדנו מכאן שעתידה מגילה זו ליכתב בין הכתובים. [וע"ע במצפ"א].

לפרשת שקלים ופרשת זכור בלבד, שהן מענין אדר ופורים, ובהם נמי דוקא בדיעבד יוצאין בקריאתן של אדר הראשון, אבל פרשת פרה והחודש שהם בשביל ניסן, שאף פרשת פרה צריך להזהר טמאי מת שיטהרו לפסחיהם, [ואע"פ שהיה זמן שריפתה בב' בניסן, מקדימין אותה לפרשת החודש להקדים טהרתן של ישראל כדאיתא בירושלמי], וכיון דכן, הנהו לדברי הכל באדר שני שהוא סמוך לניסן מבעי למיקרי, ואפי' קראום באדר ראשון. ולא מחווה, מדסתים ליה תלמודא הא לענין פרשיות, אלמא בכלהו מיירי, ורבנן בחד ירחא תיקנום כולהו, וכיון דקרו אידך קמייתא, ה"ה לאידך, אע"פ שמקדים אזהרתו ופירוש עניינם ימים רבים קודם ניסן.

וז"ל הטו"א, קשה לי מ"ט דת"ק ורשב"ג דס"ל סדר פרשיות בשני, דהא בסמוך לענין מגילה אמר בשלמא ר"א בר"י אין מעבירין על המצוות, אלא רשב"ג מ"ט, ומפרש אי משום מסמך גאולה לגאולה, אי משום דכתיב "השנית", והא האי טעמא לא שייך גבי סדר פרשיות, והו"ל למעבד בראשון מה"ט דאין מעבירין על המצוות. וי"ל, דסדר פרשיות ודאי שייכי בשני דהוי סמוך לניסן, דטעמא דקורין שקלים וכו' משום דבניסן בעי לאקרוי מתרומה חדשה, קדימין וקרינן בא' באדר ל' יום קודם כי היכי דלית שקלים למקדש וכו', ולמ"ד ב' שבתות, קורין בר"ח אדר משום שולחנות היושבים במדינה בט"ו כדאמרינן בפ"ד [כ"ט]: הילכך א"א לאקדומי מר"ח ניסן יותר ולקרות באדר הראשון. וכן בשני זכור היינו טעמא למיסמך מחיית עמלק לשל המן, וכיון דקריאת מגילה בשני, קרינן נמי לפרשת זכור סמוך לה בשני, וכן פרשת פרה קרינן סמוך לפסח להזהיר את הטמאים וכו', וכן פרשת החודש וכו' ואדרבה אדר א' בר"י קצת קשה לי אמאי מקדים סדר פרשיות בראשון. ושמא י"ל, הואיל וס"ל דקריאת מגילה בראשון, בעל כרחך צריך לסמוך לה פרשת זכור מחיית עמלק כי היכי דלא תקדים עשייה לזכירה וכו', ואגב פרשת זכור שצריך לאקדומי וכו', מה"ט קרינן כל ד' פרשיות כסדרן סמוך לה וכו' שלא לשנותן מסדר כל השנים.

ו: בשלמא ר"א בר"י, מסתבר טעמא דאין מעבירין על המצוות.

בטו"א כ', דהא דנקט אין מעבירין, לאו דוקא, דעיקר דינא דאין מעבירין בכל מקום פירושו, דהיכא דיש לפניו שתי מצוות, שיש לו לעשות תחילה לההיא דפגע ברישא, [וכ"ש אם כבר התחיל במצוה אחת, דאין לו להפסיק באמצע לדבר הרשות, כההיא דפסחים [סד]. בהולכת דם הפסח דמקבל את המלא תחילה ואח"כ מחזיר את הריקן, אבל איפכא לא משום דאין מעבירין, דהתם כיון דכבר הושיטו לו את המלא, הו"ל כאילו התחיל בהולכת הדם ואין לו לעבור על המצוה, ולהתעסק בחזרת הריקן שהוא של רשות], אבל הכא שאין בהעברה זו לא העברת מקומו וגם לא התחיל בהמצוה, אלא העברת זמן בלבד, דמי לכל הני דתנן לקמן [כ:]: דמצוותן כל היום, שאם לא עשאן שחרית אין בזה משום אין מעבירין, רק דזריזין מקדימין למצוות, וכדיליף בפסחים [ד]. מ"וישכם אברה בבוקר", ולא נקט הכא האי לישראל דאין מעבירין אלא משום שהוא לשון השגור ורגיל, אבל אין פירושו הכא כבעלמא, תדע, דהא לא מייתי הכא מימרא דר"ל כבשאר דוכתי.

וז"ל הריטב"א, בשלמא ר"א בר"י מסתבר טעמיה, למדרש קרא הכי, משום דמסייע עלה טעמא דאין מעבירין על המצוות, ופירושו בעלמא, שאם באו לידו שתי מצוות, שיתחיל באותה שבאת לידו תחילה ולא ימותין לאחרת, וגם לא יניחנה בשבילה, וכדאמרינן במס' יומא [לג.]: דישון מזבח הפנימי קודם להטבת ה' נרות, מ"ט, אביי אמר וכו', רבא אמר כר"ל דאמר אין מעבירין על המצוות וכי פגע, במזבח פגע ברישא, ונקטינן מינה דה"ה שלא יאחר אותה כיון שהגיע זמנה, וכדתנן התם מנחות [סד]: מצות העומר לבא מן הקרוב, וטעמא לפי דאין מעבירין על המצוות להניח הקרוב וליילך לרחוק. [ולהטו"א התם משום דמעביר מקומו, ולא משום שיהוי זמן שמאחר המצוה, ולהריטב"א דאף באיחור זמן המצוה איכא משום אין מעבירין, אולי יש לחלק דלא דמי להנהו שמצותן כל היום, דכשהוא זמן אחד להמצוה בלי שום הפסק, לא מקרי מעביר על המצוה במה שמאחר בהזמן עצמו מתחלתו לסופו, אבל הכא שאם לא יעשה המצוה ב"ד וט"ו דראשון, שוב אין יכול לעשותה עד י"ד וט"ו שבשני, הוי זה העברה מן המצוה].

ז. אסתר אינה מטמאה את הידים.

[סוס"י קכ"ח] וכהן בכהן אפסר שמותר]. גם י"ל דרב עם תלמידו שאני, וכדאיתא בכתובות [צו]. המונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד וכו'. [והרמ"א [בסוס"י קכ"ח] מיקל כשהכהן מוחל, ולדעת הט"ז שם דוקא כשיש להכהן הנאה משימוש זה שרי, כגון שנוטל שכר, או שמשמש אדם חשוב, וא"כ י"ל דרבה אדם חשוב הוה, וגם שמא ידע שיהנה מרי בר מר לאביי, כמו שהיה לבסוף. ועיי"ש בשיורי ברכה להרחי"ד דש"ט טובא אי מהני מחילה, ומדמי לה לזקן ואינה לפי כבודו בהשבת אבידה שכ' הרא"ש דאסור לו להחמיר, והנה התם מבואר בבאה"ל [סי' ר"נ בד"ה כ"י, בשם הפמ"ג], דהיא דניכר שבמצוה הוא עוסק, אין בזה בזיון כי אם כבוד, ואולי ה"ה הכא, דניכר לכל שעוסק במצות משלוח מנות].

ז: אמר אביי השתא אמר מר אנא שדרי ליה חוליא ואיהו שדר ליה חורפא.

כ' השפ"א, י"ל דכן היא המצוה, דכשרואה שיש לחבירו מין זה ששלח, ישלח לו מין אחר שאין לו.

ז: אי נמי רווחא לבסימא שכיח.

ביומא [פ:]: אמר ר"ל האוכל אכילה גסה ביו"כ פטור. וכ' הב"י [בסי' תרי"ב] בשם כלבו וז"ל, נ"ל שלא נאמר זה אלא לאכול כל מאכלים, שאינן ראויים אלא למי שהוא רעב, אבל אם אכל מאכלים הראויים אף לשבע, כגון מאכלים המבושמים והמתובלים שיש בהם הנאה אף לשבע באמת יתחייב אפי' אכלן על השובע, כדאמרינן בעלמא רווחא לבסימא שכיח. עכ"ל. ועיי"ש במג"א [סק"ג] ובמחה"ש, דלדעת הרמ"א אפי' היה קץ במזונו קודם לכן חייב באכילת מאכלים מבושמים, ולהב"ח דוקא כשלא קץ במזונו, והמג"א מסיק דהכל לפי מה שמרגיש בנפשו. [ובפיר"ח כ', בסימא פי' שיכור, ולדבריו לא קאי אמאכל שהוא מבושם, אלא אדם האוכל, וליכא ראייה להכלבו. ואולי לא אתא לפרש הך דהכא, רק מימרא דרבא לקמן חייב אינש לבסומי בפורי'א].

ז: אביי בר אבין ור"ח בר אבין מחלפי סעודתייהו אהדדי.

רש"י פי', זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו, ובשניה סועד חבירו עמו. והקשה הב"י [סוס"י תרצ"ה] דא"כ לא היו מקיימים משלוח מנות איש לרעהו [ועיי"ש בד"מ]. ות"י ה"ב, דפשיטא שאין שנה שניה מועיל להוציא יד"ח משנה שעברה, אלא דכיון דטעם משלוח מנות הוא כדי שיהא שמח ושש עם אוהביו ולהשכין ביניהם אהבה ואחוה ושלוה ורעות, א"כ אם יסעוד האחד עם רעהו, הרי הם בשמחה ובטוב לב משתה יחד, ופטורים הם מעתה מחיוב משלוח מנות וכו', דבסועד אצל רעהו פטורים שניהם ממשלוח מנות.

והרש"ש ציין לדבריו שכ' בקונטרס אחרון להטו"א, וז"ל שם, ולענ"ד לולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש [אף שהוא נגד גדולי האחרונים], והוא דכששולח אחד לחבירו, קיימו שניהם הנותן והמקבל מצות משלוח מנות, כיון שע"י שניהם נעשתה המצוה, והכי דייק לישנא דקרא ומשלוח מנות ולא קאמר ולשלוח, עיין רש"י שם, ובזה מדוקדק שפיר קיימת בנו, ר"ל אני ואתה, וזה אשמעינן, [ומיושב קושית רבינו הטו"א מאי קמ"ל], וגם יתיישב היטב דברי רש"י בד"ה מחלפי סעודתייהו, אשר כבר צווחו עליו ולא העלו כלום.

והר"ן פירש בהאי עובדא, דלא היה לאחד מהם כדי לשלוח לחבירו ולהשאיר לעצמו, ולפיכך היו שולחים כל אחד סעודתם זל"ז, כדי לאכול סעודת פורים ולקיים משלוח מנות. וכ' השפ"א, י"ל דהיו אחים סמוכין על שולחן אביהם, וקמ"ל דאע"ג דאורת אסור ליתן סעודתו לאחר, דבעה"ב היב ליה למיכל ולא למיתביה לאחרני, מ"מ להחליף סעודתייהו אהדדי שרי. ולפ"ז אפשר דצריך להתנות לשלוח לו גם הוא, כדמשמע לשון מחלפי. מיהו צ"ע במתנה כן בפירוש, אם יוצאין בו דין מנות, ולכן נראה דלאו דוקא שהתנה כן, אלא דיידע שישלח לו גם הוא, וסמך ע"ז. [וסגי בזה דלא ליהוי מעביר על דעתו של בעה"ב].

ז: קם רבה שחטיה לר' זירא.

כ' בבן יהודע. הנה בעובדא זו חקר הרב פתח עינים, אשתו של ר' זירא אחר שנשחט בעלה ומת, אם הותרה לשוק, ואם היתה צריכה קידושין

המאירי הביא הטעם שגזרו על כתיבי הקודש שיטמאו את הידים. ומסיק וז"ל, ואף ספר שאינו שלם יראה לי שמתמאה את הידים, ממה שראיתי בתלמוד המערב במס' סוטה שמגילת סוטה הואיל וניתנה לימחק אין מטמאה את הידים, אלמא שאם לא ניתנה לימחק מטמאה. [ולקמן ט]. מייתי הטו"א דאיתא להדיא במתני' ידים ובתוספתא, דאפי' מקצת הספר, כגון פרשיות של תפילין ומזוזה, ואפי' פרשה שיש בה פ"ה אותיות, נמי בכלל הגזירה, כל שניתן ליכתב].

ז: ר"י נשיאה שדר ליה לר' אושעיא וכו' שלח ליה קיימת בנו רבינו וכו'.

הריטב"א הביא גירסת רש"י ופירושו, וכ' ע"ז וז"ל, אבל בכולהו נסחי גרסינן קיימת בנו רבינו ומתנות לאביונים, [וכ"נ שהיא גירסת ר"ח], פירוש, שלא היתה יקרה התשורה בעיניו, ואמר שאינה מתנה לאדם כמוהו ולא יצא יד"ח משלוח מנות איש לרעהו, הדר שלח ליה, כלומר ר"י נשיאה גופיה עגלא תליתאה ותלת גרבי יין, שלח ליה קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו, כלומר שזו התשורה הראויה לך. ומסתברא דמתנות לאביונים היינו אפי' בשתי פרוטות, דשוה פרוטה חשיבא מתנה, אבל לא בפחות כדאיתא בגיטין [כ]. ובדוכתא אחרית.

והמהרש"א בח"א, הקשה על פירש"י מאי קמ"ל, הא ודאי אטמא דעגלא וגרבא דחמרא ב' מנות הן. [ובבן יהודע הביא בשם הרחיד"א בפתח עינים, דתרת"י קמ"ל, דמשלוח מנות גם מרב לתלמיד, וששתיה בכלל אכילה], ונראה לקיים כל נוסחות הגמ' שלפנינו דמייתי נמי סיפא דקרא ומתנות לאביונים, ומשום דמנה משמע כל דהו ולכך בעי תרי לאיש אחד, אבל מתנה בעי שיעור נתינה כדאמרינן בכמה דוכתין, וסגי לאיש אחד במתנה אחת, ומשום דשלח לו ב' מנות אטמא דעגלא וגרבא דחמרא שהן גדולות כשיעור [ווי"ג "משיעור" נתינה, אמר דבהנך ב' מנות גדולות טפי משיעור מנות, קיימת ג"כ ומתנות לאביונים כשיעור נתינה, לר' אושעיא ובני ביתו, וזהו שדקדק לומר קיימת "בנו", ולא קאמר קיימת "בי", דר"ל וקיימת בנו לשני אנשים שתי מתנות, ומלת לאביונים יש בו רמז א"ב בני, דיוצאים בשתי מתנות לאב ובנים]. א"ה, לכא' כוונתו אפי' כשסמוכים על שולחנו. מיהו בפחותים מבני שש דחייב לזונם אולי לא נפיק. וצ"ת].

ז: בתוד"ה נאמרה. וקשה, דר' יוחנן נמי אמר דאם קראה במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא וכו'.

כ' המהרש"א, צ"ע אמאי לא הביאו מדברי רב יהודה אמר שמואל גופיה, דאית ליה נמי הכי בפ"ב [יט]. דאם קראה בין הכתובים דלא יצא. ונראה לפרש, משום דמילתיה דשמואל איכא לפרושי דקראה בין הכתובים גרע מקראה בע"פ, וז"ל רש"י שם, דבעינן אגרת לעצמה, דמיפרסם ניסא טפי, דכי קוראה בין הכתובים נראה כקורא במקרא. ולפ"ז י"ל דגרע מקראה בע"פ, רש"י, אבל בהיה דא"ר יוחנן קראה בין הכתובים לא יצא, א"א לפרש דגרע מקראה בע"פ, דקאמר בציבור שנו, ואי גרע מקראה בע"פ, יחיד נמי לא יצא, דיחיד לא יצא בע"פ.

ז: בתוד"ה לכולהו. וקשה וכו' אלמא דאצטריך קרא לדרשא אחרינא.

כ' בהגהות חש"ל וז"ל, ושמעתי מכבר בשם הגר"א צ"ל, וכעת ראיתי שנדפס כן בס' גאון יעקב על עירובין בשם הגאון מו"ה אריה ליב צ"ל אב"ד דק"ק בריסק, שכ' ליישב, דהנה בקרא דקימו וקבלו יש קרי וכתוב, דהקרי הוא וקבלו והכתוב הוא וקבל, וא"כ י"ל דהכא למד שמואל מהקרי דקיימו למעלה מה שקבלו למטה, והתם מפיק רבא מהכתוב דקיימו השתא מה שקיבל מרע"ה מכבר. וראיה לדבר, דהכא הגירסא שנאמר קיימו וקבלו, והתם בשבת הגירסא דכתוב קיימו וקבלו, והיינו משום דהכא מפיק מהקרי והתם מהכתוב.

ז: רבה שדר ביד אביי וכו'.

כ' בפור"י, צ"ע דהא אביי היה כהן כדאיתא בחולין [קלג]. והיאך השתמש בו רבה, דהא איתא בירושלמי ברכות [פ"ח] המשתמש בכהונה מעל, ואפשר משום דרבה נמי היה כהן כדאיתא במס' ר"ה [יח]. וז"ל הבאה"ל

וכתובה מחדש אחר שחיה. עיי"ש. ואנא עבדא הבאתי ראייה לזה, מן ישראל שפרחה נשמתן במתן תורה והוריד הקב"ה טל של תחיה והחיה אותם, וכנזכר במדרש [עין שבת פח:], ועכ"ז לא הוצרכו לקדש נשיהם מחדש. ועוד הבאתי ראייה ממ"ש בנדה [ע:]: ששאלו לר' יהושע, בן השונמית אם מטמא, והשיב להם מת מטמא ואין חי מטמא, וה"ה הכא.

ז: קם רבה שחטיה לר' זירא.

כ' החת"ס, שמעתי ממורי הגאון הפלאה זצ"ל בשמחת פורים, הא דפשיטא ליה לר' זירא [בחולין ח.]. דחידודא [דסכין] קודם לליבוניה, ומרווח רווח [בית השחיתה], דאמר' בסוגיין קם רבה שחטיה לר"ז, ואפשר שחטו בסכין רותח שהיה מונח על השולחן בסעודת פורים, וידע ר"ז והרגיש בנפשיה. והנה אע"ג דלחוכא ולשמחת פורים אמרה, נ"ל הואיל ונפיק מפומא דגברא קדישא, לא יגע לריק ח"ו, דודאי אי היה שום מציאות שיחיה ר"ז, לא היה מת ע"י שחיתת רבה עד שהתפלל והחיהו שלא בטבע, אלא על כרחך לא היה במציאות שיחיה כיון ששחט בו רוב שני סימנים, והנה ביבמות [קכ:]: אמר רבא בסכין מלובנת ודברי הכל, ש"מ דיכול להיות ע"י סכין מלובנת אפי' מגויד, וא"כ איך מת ר"ז? הלא שחטו בסכין רותח, אלא על כרחך בית השחיתה מרווח רווח וחתך החידוד קודם כויית אש הליבוני, וכבר מת טרם הבלא דליבוני, [ורבא ביבמות מירי במגויד שלא במקום סימנים, דלא רווח אלא סימנים שטבעם כך, ולא שאר פצעים].

ז: סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא יד"ח, מ"ט, ימי משתה ושמחה כתיב.

כ' הבי"י [סי' תרצ"ה], י"מ כעין לילה שאין אבוקה כנגדו דרך שמחה ויו"ט. וכ' ע"ז הפר"ח, לכאן נראה שכוונת הי"מ לומר, שאפי' בלילה אם עשאה באבוקה כנגדו יצא וכו'. ואפשר שזהו דעת רבינו האי, שכ' הבי"י משמו שנשאל על מי שנשבע להתענות בפורים, והשיב, אין כח במצות פורים לדחות שם שמיים, ואפשר לו לעשות סעודת פורים בלילה ויוצא יד"ח. ואין זה מחוור, דהא אמרי' בגמ' מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב, ובקרא ליכא לפרושי כעין יממא, וכן מוכח בהדיא מההיא דאמרין רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא וכו' א"ל ולא הוה אפשר למיכלה באורחא, א"ל לא שמע מר וכו' לא יצא יד"ח, ואם איתא דבלילה באבוקה כנגדו יצא, דילמא לעולם הוה שמיע ליה מימרת רבא, ואיהו ה"ק, הוה אפשר למיכלה בלילה באבוקה כנגדו. ולכן יותר נכון לפרש, שכוונת הי"מ לומר שאפי' ביום אם אכלה בבית אפל בלא אבוקה כנגדו לא יצא, דהיינו דלא קאמר רבא סעודת פורים צריך לעשותה ביום וכו', אלא ה"ק אפי' אם עשאה ביום, אם עשאה כעין לילה, לא יצא יד"ח.

ז: אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד.

כ' הגרע"א, קשה לי, למש"כ הבי"י סי' רמ"ו, ובהגהת שו"ע שם ס"ג בשם שבלי הלקט, דאין אדם מצווה על שביתת בהמתו ביו"ט, וכן הרמב"ן בס' תולדות אדם כ' ד"ל דליכא ביו"ט איסור שביתת עבדו, [הובא בב"י סי' תקכ"ו], א"כ אמאי לא חשיב במתני' דבין יו"ט לשבת שביתת בהמתו ועבדו.

והשפ"א הקשה לשיטת תוס' בפסחים [ה: בד"ה לחלק] דלאו דלא תבערו אש למ"ד ללאו יצאת, ליתיה ביו"ט, אמאי לא תני לה. וכ' דמתני' אתיא כהלכה דלחלק יצאת. מיהו למאי דקיי"ל דהאי קרא היא אזהרה לב"ד שאין ב"ד עונשין בשבת, א"כ איכא בין יו"ט לשבת לאו זה, אך כפי לשון הרמב"ם [בפכ"ד מהל' שבת ה"ז] דעונש ב"ד אינו דוחה שבת, י"ל דאינו אלא היכא דאיכא חילול שבת באותו עונש, ומלקות נמי [דאין עונשין בשבת] איירי כשיהיה חבורה, [א"ה, יש לדון אי הוי מקלקל, דלענין מיתת ב"ד שהמיתה היא המצוה, אין זה מקלקל, אבל מלקות דאפשר בלי חבורה [כדמשמע מלשונן], א"כ אי איתרמי שנעשית חבורה אולי מקלקל הוא], רק דהו"א דהעשה דוחה שבת הואיל וחמור מעבודה כדאיתא פ"ק דיבמות [ו:]: ע"ז אתי קרא דלא תבערו אש לגלות דאינו דוחה, וא"כ שוב גם ביו"ט אסור, דאין עשה דוחה ל"ת ועשה הואיל וגלי לן קרא דאינו חמור. [א"ה, ולא משמע ליה למימר דגלי לן קרא חמורא דשבת [כדמשמע פשיטה דקרא דבשבת קעסיק

ואתין] ולא למימרא דהעשה דעונשי ב"ד אינו חמור] וכו', אך מלשון החינוך פ' ויקהל נראה דגוף העונש שהב"ד פוסקין גם בלא חילול שבת עוברין בלאו זה עיי"ש, ולפ"ז קשה כנ"ל וכו', אם לא דנימא תנא ושייר, ושייר גם שביתת בהמתו.

ועיין בריטב"א שהקשה דהא איכא בינייהו שמזמנין את הגוי בשבת ולא ביו"ט, [ביצה כא:], ואפי' תימא דחומרי שבת קתני ולא חומרי יו"ט, הא איכא כמה מילי דשרו ביו"ט ולא לצורך אוכל נפש, משילין פירות דרך ארובה ביו"ט [שם לה:], ושוחקין עצי בשמים למילה ביו"ט ולא בשבת [שבת קלד:], ודכותה טובא וכו'. והנכון דכל הני אין בין, דוקא ניהו, ולא שייר מידי בההוא ענינא דאית ביה, מיהו איכא בינייהו דאין בין דקתני אינו כולל כל דבר, אלא מיירי בענין ידוע, ולענין יו"ט קאמר שאין בין יו"ט לשבת בענין איסור מלאכות אלא מלאכת אוכל נפש בלבד וכו'. [ומ"מ מסיק דשמעינן מינה דס"ל יש עירוב והוצאה ליו"ט כשבת, כשאינו אוכל נפש ולא צורך יו"ט, כגון הוצאת אבנים לבנין].

ז: הא לענין תשלומין זה וזה שוין, מני ר"נ בן הקנה היא.

הקשה במלא הרועים הא הו"מ לאוקמה כרבנן דר"מ דס"ל דאינו לוקה ומשלם, וכמו דמקשה בב"ק [עא.]. גבי טבח ביוה"כ והא אינו לוקה ומשלם. וי"ל דהסוגיא אזלא אליבא דר' יוחנן דס"ל בכתובות [לה.]. דחייבי מלקות שוגגין חייבין, וחייבי מיתות שוגגין פטורים [וה"ה דחייבי כריתות שוגגין לר"נ בן הקנה פטורים]. אולם למאי דפירש"י בפסחים [כט.]. דר"נ בן הקנה נמי לא פטר חייבי כריתות מתשלומין אלא במזיד ולא בשוגג, א"כ גם אליבא דר"נ בן הקנה אינן שוין שבת ויוה"כ בכל לענין תשלומין. ואפשר דסוגיא אזלא אליבא דעולא דס"ל שם בכתובות [לב:]: דכל מקום דאיכא ממון ומלקות, ממונא משלם מילקא לא לקי. אבל למאי דכ' התוס' שם דגם עולא לא ס"ל הכי אלא לענין אונס, מגז"ש דתחת תחת, אבל לגבי שאר חייבי מלקות ס"ל ג"כ דלוקה ואינו משלם, צ"ע. [א"ה לכאן לתוס' י"ל כתיובתו לעיל, דחייבי כריתות שוגגין פטורים, ולא ס"ל כרש"י].

ז: בתוד"ה כאן. אבל אוכל נפש דעדיף טפי כשהוא עשוי מאתמול כגון ההוא דהמצניע, אסור לעשותו ביו"ט.

כ' המהרש"א, ה"ה דאינו עדיף, אלא שאינו מתקלקל, אלא דקושטא קאמרי דמגבן הוה עדיף טפי כשנעשה מאתמול, כדאמרין בפ' ר"א דמילה [קלד.]. וז"ל הריטב"א, ומה שאסרו לגבן משום דגבינה דלאו בת יומא עדיפא מגבינה בת יומא, לא מטעם שאפשר לעשותה בעיו"ט כדמשמע מפשטה, אלא לומר לך דכיון דגבינה לאו בת יומא עדיפא, כך דרכה לעשותה לזמן מרובה, [ולא התיר הכתוב אלא דבר שזכרו לעשותו לשעה על הרוב, כלישה, וכמו שביאר לעיל מינה], משא"כ בלישה.

ח. בתוד"ה דריסת הרגל. ולא קשה מההיא דהתם פ' בתרא דביצה דמשני התם וכו'.

כ' המהרש"א, ר"ל לפום הך סברא דמפלגינן בין שותפין לשאר אינשי, לא קשה נמי אההיא דהתם פ' חזקת הבתים מההיא דפ' בתרא דביצה, שמשני התם פ' ח"ה דההיא דשותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין, לעולם דלא קפדי ומני ר"א היא דאוסר ויתור, וא"כ מאי מקשינן פ"ב דביצה מההיא דשותפין שנדרו אההיא דבשל עולי בבל ואי אמרת בירא דשותפי הוא אמאי מותר, הא איכא לאוקמה נמי ההיא דשותפין שנדרו וכו' כר"א דאוסר ויתור. ואהא קאמרי דשפיר פריך תלמודא, דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא התם דמירי בשותפין ממש והנהו ודאי לא קפדי אדריסת הרגל, כיון שמכירין עצמן, אבל בהך דבירא דשותפי, כיון דשל עולי בבל הוא, הו"ל זה כשאר אינשי דקפדי, דמודו ביה רבנן דאסור.

ח. בתוד"ה אין בין. קשיא אמאי לא תני שהנדבה באה מן המעשר וכו'.

והריטב"א תירץ וז"ל, וי"ל דהאי טעמא היינו שכל דבר שבחובה אינו בא מן המעשר [מנחות פב.], הילכך כיון דתני נדרים חייב באחריותן והוון דבר שבחובה, ונדבות אינו חייב באחריותן ולא הוון דבר שבחובה, ממילא נפקא

ליה דבאים מן המעשרות. [ולכאוי' התוס' שלא תירצו כן, ס"ל דאף בלא חיוב אחריות דיליף מקרא, הוי נמי דבר שבחובה מצד עצם נדרו].

ח. בתוד"ה אין בין. מ"מ משמע דאי הוה משייר ליה, לא הוה קשיא ליה כלל אע"ג דקתני אין בין.

וכ' במצפ"א, אכתי לא תירצו ההיא דמרובה, ול"נ ד"ל דשאני התם דקתני "בלבד", ובכה"ג ודאי משמע דוקא, וכה"ג כ' תוס' בנדה [סה. בד"ה וכו'ת]. ובעיקר דבריהם תמה בקרני ראם וז"ל, אין דבריהם מובנים, דהא לפי המסקנא משמע דאין בין דוקא. [כדהוה פשיטא ליה להמקשה מסברא, אלא דמכח הראיה דשייר תיבה מוכיח לא כן, וכיון דנדחית הראיה, הדרין לסברא קמייטא].

ה. ונרצה לו לכפר עליו, ר"ש אומר את שעליו חייב באחריותו וכו'.

ופירש"י דדריש לקרא ונרצה לו נדרו, לכשיתכפר בהן הוי נרצה אבל לא מקמי כפרה, ובאיזה קרבן אמרתי לך, באותו שעליו. וז"ל הריטב"א, כלומר מה שאינו נרצה עד שיכפר דהיינו עד שיהא קרב, היינו כשאומר עליו, ותיבה יתירא דעליו דריש. ומכאן הקשה הטו"א על מש"כ רש"י במעילה [יט]. דס"ל לר' שמעון התם שאם מסר בהמת הקדש לעזרה לחטאתו ואשמו שנפטר מאחריותו במסירתו, ותמה הטו"א דהשתא בנדר לא מיפטר, ואטו גרע חובת חטאו ואשמו מחובת נדרו. וכ' בהגהות אמרי ברוך, דס"ל לרש"י דלענין נדר יליף מקרא דחיוב אחריות עליו עד שיתכפר, אבל בחיוב שחייבתו תורה חטאת או אשם, מיפטר בהבאתו לעזרה ומסירתו ליד הכהן, ואע"פ שעדיין לא נתכפר עד שישחט ויזרק דמו, אינו אלא מעוכב כפרה, אבל אין עליו חיוב הבאה. [א"ה, לכאוי' לפ"ז מיושב מה שהקשה השפ"א ל"ל קרא הא ודאי לא יצא ידי נדרו כשלא הביא, ולהנ"ל י"ל דקרא איצטריך כשאבד לאחר שהביא לעזרה, דמסברא הו"ל דיצא כבר ידי נדרו, כמו שיצא בזה כשמחויב חטאת ורק מקרא יליף דאכתי לא מיפטר].

וע"ע בשפ"א שכ' ג"כ דמהכא לא קשיא ע"ד רש"י דמעילה, אלא דמסברא תמוה, היתכן שיתכפר לו בהבאה גרידא. וכ' שם [בת"י בתרא] דס"ל לר"ש דעל ההקדש מוטל להקריב חטאת אחר עבורו, כדאשכחן בקיני יולדת שננתנה דמי קן שלה, שאם נאבד אח"כ, דב"ד של כהנים מקריבין עליה משל ציבור, [כדתנן בספ"ז דשקלים בנפסלו, וה"ה אם פרחו כמש"כ מפרשי הירושלמי], וכמו"כ ס"ל לר"ש בכל חייבי חטאות.

ה. הא לענין משכב ומושב וספירת שבעה זה וזה שוין.

כ' הטו"א, הא דלא קאמר הא לענין שילוח זה וזה שוין, כדאמר לקמן [ח]: אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט, והא זב נמי חמיר שילוחו שמשתלח חוץ לשני מחנות כדאמר בפ"ו דפסחים [סז], וי"ל דמאי איריא בעל שתי ראיות, אפי' בעל ראיה אחת דהו"ל כבעל קרי, הא בע"ק נמי משתלח חוץ לשני מחנות, כדאמר התם זב וכל זב לרבות בעל קרי.

ה. ואימר שתים לטומאה ולא לקרבן, שלש לקרבן ולא לטומאה.

הפנ"י תמה, מאי ס"ד לומר כן ומה סברא היא ז, ובשלמא בסמוך דמקשי נמי בכה"ג [או אינו אלא שתים מביא שלש אינו מביא], י"ל משום דוכפר עליו לפני ד' מזובו, משמע להדיא מקצת זבוב דהיינו זב בעל שתי ראיות שהוא מקצת זב וכו' ולא בעל שלש ראיות, דפטור, וכיון דגזיה"כ הוא, תו ליכא למיפרך, והרבה מצינו כיו"ב, דנגע הפך לבן הוא סימן טומאה, ופרח בכולו טהור וכו', ואהא מסיק שפיר כיון דעדד שלא ראה שלש ראה שתים, לית לן לאוקמי דרשא דמזובו למקצת זב נגד הסברא, אלא איפכא דוקא בעל ג' ראיות וכו'. משא"כ הכא לענין טומאה הקושיא במקומה עומדת, מהיכא תיתי נאמר דבעל ב' ראיות יהא טמא ובעל ג' ראיות יהיה טהור ואפ"ה מיייתי קרבן. וזה תימה גדול.

והנלענ"ד בזה, דלענין טיפת הזיבה גופא איירי, דמהאי קרא דזבוב טמא דרשינן שבה ללמד על הזוב עצמו משמטא במשא כדאיתא בנדה [לה.], ובהא ודאי איכא סברא למימר דדוקא בעל שתי ראיות מטמא הזוב עצמו במשא, כיון דאיכא ק"ו, לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כ"ש, משא"כ

בראיה שלישית שכבר הוא טמא, ואין זו הטיפה גורמת לו לטומאה כלל, איכא למימר דהטיפה אינו מטמא במשא, כדאמרי' התם לענין זב מצורע. [וצ"ב לפ"ז מאי דמסיק עד שלא ראה שלש ראה שתיים].

ח. מזובו ולא מזובו ונגעו.

רש"י פירש דקמ"ל דאין אומרים לו אין ספירה זו נקיות [לטהרת זבוב] עד שיטהר גם מנגעו, אלא מונה והולך מיד ועולה לו לספירת זבוב, ומ"מ אינו טובל עד שיתרפא מצרעתו, וטבילה ראשונה של מצורע עולה לו גם לזבוב. [אם יטבול במים חיים כדין טבילת זב, דאילו טבילת מצורע א"צ מים חיים]. וכ' ע"ז המלבי"ם, דה"ה אם יטבול קודם שיתרפא מנגעו מהני מיהת לענין שלא יטמא כלי חרס בהיסט. אמנם הטו"א נקט בפשיטות בדעת רש"י שאם יטבול לזבוב קודם שנתרפא מנגעו לא מהני מיד. וז"ל המאירי, מונה ז' נקיים לזיבתו וטובל לה אע"פ שלא נתרפא מצרעתו, ותהא טבילתו מועלת למה שהזב חמור עליו מן המצורע, כגון טומאת כלי חרס בהיסט והדומים לה וכו'. ויש חולקין ג"כ שלא יטבול בעוד שהוא מצורע וכו'.

ח. והלא דין הוא, אם מטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה.

כן גירסת רש"י. אבל בתוס' הגירסא ומה מצורע שאין מטמא משכב ומושב טעון ספירת שבעה וכו'. ומבואר בריטב"א וז"ל, גרסינן במקצת ספרים והלא ק"ו הוא, ומה מצורע וכו' [וכנ"ל]. וקשיא לי, שהרי אמרו בתו"כ ובמקומות אחרים שהמצורע טעון כיבוס בסוף חלוטו מלטמא משכב ומושב. וי"ל דהיינו לטמא אוכלין ומשקין כראשון לטומאה, והכא אמרינן דאין מטמאין משכב ומושב לעשותן אב הטומאה לטמא אדם וכלים כדין זב וכו'. וכן מצינו לרש"י ז"ל שכ' במס' פסחים [סז]: שהמצורע מטמא משכב ומושב לטמא אוכלין. ולא ידענו למה מחק גירסא זו וכתב דה"ג ומה אם מטמא משכב ומושב לא יטעון ספירת שבעה, כלומר כיון שכתב שבשתיים קראו טמא לכל חומר טומאת זב, מהיכא תיסק אדעתין למעוטי מספירה, שאין טעם הרב ז"ל לפי שסובר שאף זב אינו מטמא משכב ומושב לטומאת אדם וכלים, שהרי כתב בפירוש שהם אבות הטומאה.

ח. אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה.

כ' הטו"א, נראה לי דמתני' אתיא כמ"ד מצורע מוחלט מותר בתשה"מ [מו"ק ז]: וכו', דאי למ"ד מוחלט אסור בתשה"מ, הו"ל נמי הא וכו' דמוחלט אסור ומוסגר מותר בתשה"מ. וכ' ע"ז השפ"א וז"ל, ולא ראה דבהדיא כ' התוס' במו"ק [ז. בד"ה אמר רבי] דגם מוסגר אסור, ואדרבה, רש"י ס"ל התם דאפי' למ"ד מוחלט מותר מוסגר אסור, ובזה חלקו עליו התוס' שם, אבל למ"ד מוחלט אסור, ה"ה מוסגר. אבל כשאני לעצמי נראה דלק"מ, דבכלל שילוח הוא, דהא בקרא כתיב וישב מוחץ לאהלו ומזה נפקא איסור תשה"מ, א"כ הוא בכלל שילוח דזה וזה שוין. [א"ה, האי קרא בימי ספורו כתיב [אלא דמיניה יליף חד תנא בק"ו איסור תשה"מ גם קודם לכן], והתם לכאוי' ליכא שילוח, כדכתיב ברישא דההוא קרא "ואחר יבא אל המחנה"]. וכן נ"ל בדין דעל שפם יעטה, דהוא נמי בכלל פריעה ופרימה כיון דחד קרא הוא.

ח. הא לענין שילוח וטומאה זה וזה שוין.

כ' המאירי, ושמא תאמר, אם המוסגר טעון שילוח, היאך אתה קורו מוסגר, והרי מחוץ למחנה הוא. אפשר שבבית שחוץ למחנה הוא עומד. ומ"מ לקצת גאונים ראיתי בפירוש הסגר, שהוא הקפת הצרעת בסיקרא כדי לראות מתוכה אם יפשה ויצא לחוץ.

וז"ל תוס' הרא"ש במו"ק [ז. בד"ה אמר רבא], ומדבריו [של רש"י שם] משמע שהוא מוסגר וכו' ואין אדם נכנס אליו, דהיינו הסגר שיהא סגור בבית כל שבעת הימים וכו', וכן פירש בפירוש חומש, והסגיר, יסגירו בבית אחד. ואין לשון הפסוק משמע כפירוש, דהו"ל והסגיר את הנגע [ולא את הנגע], ועוד, דאין טעם להסגר זה, ועוד, דנמצא מוסגר חמור ממוחלט בדבר זה, וליתנייה במגילה. לכך אני אומר, דהסגיר את הנגע על שני דרכים, האחד, שייסגירו בתוך סימן שיעשה סביבותיו באחד מן

אלא דקושיית הגמ' שם דילמא קודם שנתחייב עדיין בהסגר בציר ליה שיעורא.

ח: אין בין ספרים לתפילין ומזוזות וכו'.

כ' הגרע"א בתוספותיו למשניות זו"ל, דעת הרמב"ן במלחמות פ"ק [דסוכה, ט.] בסוגיא דסוכה ישנה, דס"ת בעי עיבוד לשמה, ובתפילין ומזוזות לא בעי עיבוד לשמה, והא דלא חשיב לה הכא במתני', משום דחומרי תפילין ומזוזות קא חשיב, אבל לא קוליהו. עיי"ש. ובשבת [ע"ט:] הקשו תוס', אמאי לא חשיב דס"ת כשר על גויל משא"כ בתפילין ומזוזות, ותרצו דזה לא הוי מחד טעמא, אלא משום שזה דינו בקלף וזה דינו בדוכסוסטוס. ולי קשה אמאי לא חשיב דבס"ת כשר בכותב שלא כסדרן, משא"כ בתפילין ומזוזות דבעי דוקא כסדרן, כדקיי"ל באו"ח סי' ל"ב וביו"ד סי' רפ"ח. וצ"ע. אח"ז מצאתי בתשובת מוהר"ר יוסף קצבי סי' ב' דהקשה כן מוהר"ר אפנדר, ומה דרצה לחלק שם דלא חשיב רק דבר הנראית לעין אחר כתיבה מהותו, זה נסתר מדברי הרמב"ן הנ"ל.

והרש"ש הקשה כן מדעתו [ושוב הביא ד' הגרע"א], ותירץ ע"פ מש"כ בפת"ש [יו"ד סי' רע"ו סק"כ] דהשם צריך שיכתבו כסדרו אפ"ל בס"ת, ולהכי לא פסיקא ליה. [וכן תי' בפור"י]. עוד כ' משום דלר"מ [בעירובין יג.] אין מטילין קנקנתום לכתבת פרשת סוטה שבתורה, משום דמוחקין לה מן התורה, א"כ ה"ה דאינה נכתבת אלא כסדרה, דמגילת סוטה פסולה שלא כסדרה. אבל לענין בכל לשון, תנן בריש פ' ואלו נאמרין [סוטה לב.] דנאמרת בכל לשון, והיה נראה דה"ה לכתבתה, אלא שראיתי להרמב"ם [פ"ג מהל' סוטה ה"ח] שכי' וכותב עליה בלשון הקודש, [ועיי' בפור"י שהביא תירוץ זה בשם ספר ח"י, ודחאו מכח דברי הרמב"ם אלו, וכן דקדק עוד מדברי רש"י בסוטה שם, שנכתבת דוקא בלה"ק], שוב ראיתי בירושלמי וכו', תולין בספרים ואין תולין בתפילין ומזוזות, ופי' הקרבן העדה משום דהו"ל שלא כסדרן, [וכ"ה בב"י או"ח סי' ל"ב בשם הר"י אכסנדר, וכ"כ הש"ך ביו"ד סי' רפ"ח סק"ב]. ונראה דזה מקשה ג"כ דלמה לא תנינן לה במתני'.

ח: רשב"ג אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית.

הפנ"י ביאר טעם מחלוקתם, דרשב"ג דשני ליה בין לשון יונית לשאר לשונות כדמפרש ר' יוחנן טעמא לקמן [ט:]: מקרא דיפת אלקים ליפת, א"כ ממילא משמע דשאר לשונות, אסורין, משא"כ לרבנן דלא דרשי' הא קרא דיפת להכי, א"כ תו ליכא שום קרא לאסור שאר לשונות, וממילא דשרו. ובטו"א נסתפק בזה, אי טעמיה דרשב"ג מכח ההוא קרא [וא"כ איסור דאורייתא הוא], או שמא יש לפרש דכתיבה בכל לשון לרשב"ג, מה"ת לית לן ביה, וקרא דמיייתי לה בגמ' להתיר יונית, אינו אסמכתא, והא דשרי רשב"ג ביונית יותר מכל לשון, היינו טעמא משום מעשה דינאי המלך, ובהא פליגי רשב"ג ור' יהודה, דלר' יהודה שלא התירו אלא כעין מעשה שהיה ובתורה דוקא, ולרשב"ג דמתני' התירו כל הספרים מק"ו, דכיון דראוי להתיר תורה החמורה משום מעשר שהיה, ק"ו לשאר ספרים וכו'.

ח: ברש"י ד"ה לתופרן בגידין. והלל"מ מסיני הוא בתפילין ומזוזות שיהו תפורין בגידין.

הגרע"א ציין ע"ז לעיין בתשובת חו"י [סי' קצ"ב אות י"ג], וכ' הרש"ש, עיינתי שם דהעלה בצ"ע דבמזוזה לא שייך תפירה, ונעלם מכ"ת התוס' במנחות [לב.] בד"ה דילמא דדעת רש"י שאם כתבה בשני עורות ותפרן זו בזו, כשרה. וז"ל הרשב"א, למה דכתיבנא לעיל [ז:]: דלא איירי מתני' אלא בדברים שמזוזות ותפילין שוין, כי קתני הכא לתופרן בגידין זה זה שוין. שפיר איתא לפרושי אפי' אמזוזה, וכגון שנקרעה, א"נ שכתבה בב' עורות ותפרן.

ט. כאן בתפילין ומזוזות וכו', מאי תרגום שכתבו מקרא איכא.

כ' הפנ"י, יש לתמוה מעיקרא מאי סבר. ואפשר דמעיקרא הוי סבר דלטוטפת דכתיב בתפילין ומזוזות, לאו לשון הקודש אלא לשון תרגום, מלשון ועיניו מטייפין כמו שפירש"י בחומש [דברים ו. ח.], ומלשון טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים, אבל המקשה סבר דפשוטו של מקרא

הצבעים, כדי שיהא ניכר אם פשה וכו', והחכם שבחכמים א"א לו לעמוד בטבעיות עין על פשיון כל שהוא, אם לא יעשה לו סימן סביב, וילמד סתום מן המפורש, מהסגר דנתקים דכתיב בהו והתגלח ואת הנתק לא יגלח והסגיר הכהן וגו' ומניח ב' שערות סמוך לנגע להכיר בהן פשיון הנגע, ובזה יהיה הנגע מוסגר ז' ימים. ועל דרך השני, שייסגורנו ויכנסו בבלאי בגדים, כדי שלא יסור הנגע ע"י חיכוך וחיפוף, והוסיף הכתוב גבי נגעי בתים סגירת הבית, כדי שלא יכנסו בו בנ"א וישתמשו בו ויתחככו בכתלים ויסור הנגע, וממילא צריך סגירת הנגע בצבע להכיר הפשיון.

ח: גבי זב דכתיב וכו', אלא טהור השתא מלטמא כלי חרס בהיסט, אע"ג דהדר חזי לא מטמא למפרע.

הקשה הטו"א הא תינח לרבנן דס"ל בפסחים [פא.] דזב שראה בשביעי לימי ספרו מטמא למפרע וסותר את הכל, אבל לר' יוסי דס"ל התם דאינו סותר ואינו מטמא למפרע אלא מכאן ולהבא, האי וטהר מאי דרש ביה וכו', דהא אינו מטמא למפרע כלל, [וכ' ע"ז השפ"א איני יודע מאי קשיא ליה, אדרבה לדידיה מיושב טפי דטהור לגמרי מלטמא למפרע. (א"ה, לכא' כוונתו לומר דמהאי קרא הוא דיליף ר' יוסי דאינו סותר)].

ושמא י"ל דלר' יוסי קאי האי וטהר למפרע אסתירה שבתוך ימי ספורו, כגון שראה זיבה ביום ד' לימי ספורו וסתר שלשה ימים שמנה כבר, וצריך לספור שבעה ימים מחדש, ארבעה ימים לתשלום שבעת ימי זיבה, ועוד שלשה ימים אחרים נגד שלשה ימי הסתירה, והשתא בשלשה ימי השלמה שכנגד ימי הסתירה, אע"ג שעדיין כל טומאות זיבה עליו לכל דבר, אפ"ה גלי קרא וטהר למפרע מלטמא כלי חרס בהיסט באותן שלשה ימים, הואיל וכבר כלו שבעת ימי זיבה וכו', דכי מצרפת ימי זיבה שקודם הסתירה עם ימים שלאחריו, כלו ימי זיבה, וקלישי הימים הנותנים להשלמת ימי סתירה וטהורין מלטמא כלי חרס בהיסט. [יעו"ש דאשכחנא כה"ג בסתירה דנזיר שנטמא].

ה"נ טהור השתא מלטמא בביאה למפרע.

ופירש"י מחומרי מצורע שנטמא אדם וכלים הנכנסין עמו לבית, שאפי' חזרה המספחת ופשתה וכו' אהני ליה טבילה לטהר את הכלים הבאין עמו לבית. וכ' ע"ז הרש"ש משמע דשאר טומאותיו מטמא למפרע אם פשתה המספחת, וחיידוש גדול הוא. וז"ל התוס' ר"ד [בתוך דבריו], נגע (כעומד) [העומד] בשני שבועות אינו טהור לגמרי, שאם יחזור ויפשה, איגלאי מילתא למפרע שהיה טמא ונטמאו כל הטהרות שנגע בהן למפרע, כדכתיב ואם פשה תפשה המספחת וגו', ואם פשה אין זה נגע חדש לגמרי, שהרי לא נסתלק הנגע הראשון, אלא הוא הנגע הראשון פשה, ואיגלאי מילתא שלא היה טהור בעמידת שני שבועות, ולעולם כל זמן שהנגע עומד בעיניו אינו טהור לגמרי, עד שיסתלק וילך לו או שיכהא מראיתו למטה מקרום ביצה, אבל כל זמן שעומד בעינו, טהרתו מסופקת היא וכו' [עיי"ש שיטתו בביאור השו"ט בסוגיין]. אמנם בשיטת הרמב"ם כ' הגרע"א בגליונו דליכא טומאה למפרע כלל אף לא טומאה קלה, וע"ע בזה בשפ"א.

ח: מי שצרעתו תלויה בגופו, יצא זה שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים.

ופירש"י דמוסגר טומאתו תלויה בימי הסגר, שאם לא ימצא ביום השביעי סימני טומאה, יטהרנו אע"פ שנגעו עומד עליו. והרע"ב פירש לחומרא, שאפי' נרפא צריך להיות מוסגר שבעה ימים. וכ' בפור"י זו"ל, הרמב"ן פרשת תזריע [י"ג, ו'] השיג על פירש"י זו"ל [שכ' שם דדוקא כהא ממראיתו טהור, הא אם עמד במראיתו, טמא], מוסגי' דהכא דמשמע דאפילו עמד בעינו טהור וכמו שפירש"י הכא. ול"נ דלפי מה שפי' הרע"ב דטומאתו תלויה בימים דהיינו שאפי' אם נרפא מ"מ צריך כל ימי הסגרו, אין מכאן השגה על פירש"י בחומש. אולם קשה על פי' הרע"ב, מהא דאיתא בחולין [י:]: ודילמא אדנפיק ואתא [הכהן] בציר ליה שיעורא. ואפשר, דאדרבה משם ראי' לדבריו, דמאי משני שם כגון שיצא דרך אחוריו וכו', אלא על כרחך שלאחר הסגר שוב אפי' אם בציר, לא נטהר עד כלות שבעת הימים,

הוא כמו שפירש"י בחומש דמנחם פירש מלשון דיבור, כמו הטף לא תטיפו.

ט. אמר ר' יהודה וכו', לא התירו אלא בספר תורה ומשום מעשה דתלמי המלך.

כ' השפ"א, אין מובן מה צורך היה להתיר משום מעשה דתלמי, ואי כפה אותם להעתיק בלשון יונית, היה מותר מכח פיקוח נפש, ומ"ט יתירו לדורות. [ובס' בניהו תירץ על קושיא זו, כיון שראו שבכתיבה זו נעשה להם נסים, שכל שבעים זקנים כוונו לדעה אחת בט"ו מקומות וכו', לכך התירו יונית לדורות, לעשות בזה זכר לנסים שעשה להם הקב"ה בכתיבת ס"ת יונית, ונעשה זכרון הנס בהיתר זה לדורות הבאים]. וגם איך יש כח בידם להתיר. וצ"ל דסובר דמה"ת נכתבים בכל לשון, ורבנן הוא דאסרו, ובתורה השאירו יונית משום שהוכרחו לכתבו לתלמי המלך, ופליגי אדרשא ד"יפת אלקים ליפת" דלקמן.

ט. וכתבו לו וכו' אעשה אדם וכו' הבה ארדה ואבלה וכו'.

כ' בתוס' הרא"ש [והו"ד בקיצור בדפו"ח עה"ג], רשב"ם לא גריס "ואבלה", לפי שלא שינו אלא מ"נרדה" אבל "נבלה", לא הוצרכו לשנות, כי נבלה לעם קאי, והוא ר"ל נבלבלם בשפתם ובדיבורם אקב"ה, ולכך גריס הרב "ארדה ונבלה", וכן פירש רד"ק ונבלה שהוא נפעל לנקה, וטעמו על שפתם, ושרשו בלל.

וז"ל הראב"ע שם, כל המדקדקים אומרים שהוא מבנין נפעל וכו' ותתבלבל לשונם וכו', יעו"ש שהקשה ע"ז, ופי' כפירש"י, ומסיק, ויפה תרגומו הזקנים ואבלה תחת ונבלה, ואילו היה כדברי המדקדקים, למה חיסרו הנו"ן.

כ' המהרש"א בח"א, כפירש"י שלא יאמרו שתי רשויות הן. והוא לא יקבל מה שא"ר יוחנן בפ"ד דסנהדרין [לח:]: כל מקום שפקרו המינים תשובתן בצדן וכו', ונכתבו מעיקרא בלשון רבים דא"ר יוחנן אין הקב"ה עושה דבר אא"כ נמלך בפמליא של מעלה, וענינו כמו שפרש"י בחומש שהוא ממדת העונה שיהא גדול נמלך בקטן, והוא ע"פ ב"ר, אמנם מה שהוסיף רש"י בחומש, ולפי שהאדם בדמות המלאכים ויתקנאו בו, לפיכך נמלך בהם וכו', הוא ע"פ מה שאמרו בסנהדרין שם, בשעה שביקש הקב"ה לבראות האדם וכו', אל רצונכם נעשה אדם, אמרו מה אנוש כי תזכרנו וגו', עיי"ש, מזה נראה כי מפני קנאת המלאכים נמלך עמהם לפי שנברא כדמותם, ורש"י הרכיב בפי' החומש דברי התלמוד ודברי ב"ר לענין אחד, לפי שב' הטעמים קרובים לענין אחד.

ט. וירכיבם על נושא בני אדם.

רש"י פי', דמשמע גמול, שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל. ובפור"י פי', שהיה קשה להם לשון רכיבה גבי אשה כדמקשה הגמ' בפסחים [ג.], ומאי דמשני הגמ' משום בניו לא יקבל מהם, על כן כתבו נושא בני' בכללם גמול, וגבי גמל הא משני שם הגמ' [בקרא דרבקה ד"ת ותרבנה על הגמלים] דמשום ביעתותא דגמל אורחיה הוא.

ט. וישלח את זאטוטי בני ישראל.

כ' המהרש"א, דלפי ענינו "נערי" הם הבכורות כתרוממו, שאז היתה העבודה בבכורות. וכו' הרמב"ן, ולמה יכנה הבכורות בלשון נערי וכו', ירמוז כי לא למעלתם בחכמה שלחם, רק מפני הבכורה, כי הם המקודשים לקרבנות, ועל דרך הפשט נערי בני ישראל הם בחורי בני' שלא טעמו טעם חטא וכו' כי הם הנבחרים בעם והקדושים בהם, ולפי שתלמי לא יקבל כל זה, הוצרכו לשנות ולכתוב לו זאטוטי, שלא יאמרו גרועים שבהם שלחם לקבל פני שכינה בקרבנות.

ט. בתוד"ה בשלמא. וי"ל דהכא לא בא אלא להשמיענו דהוי טעות וצריך להגיהו.

הקשה הטו"א, א"כ אמאי אינו מטמא את הידים, ובכולה שמעתין מוכח דכל היכא דכשרה לקרות מטמא, ועוד מאי קמ"ל דצריך להגיה, פשיטא

כיון דאינה כתובה כהלכתה, ועוד, הא ודאי לא גרע מפרשה אחת של תורה שמטמא את הידים אפילו למ"ד אין כותבין מגילה, כדתיניא בתוספתא דמס' ידים [פ"ב מ"ד] וכו', ומשנה שלימה שינו שם בפ"ג דמס' ידים [מ"ה] מגילה שיש בה פ"ה אותיות כפרשת ויהי בנסוע, מטמא את הידים וכו'. הלכך נ"ל דלאו בס"ת גמורה איירי כדמשמע מדברי התוס', אלא במגילה וכו' שיש בה פ"ה אותיות, א"נ בס"ת גמורה שנמחק ונשתירו בו פ"ה אותיות וכו', ושתי תיבות אלו יגר שהדותא משלימות לפ"ה אותיות, וקמ"ל דאם כתבן מקרא [א"נ מקרא שכתבו תרגום], אין משלימין ואינו מטמא.

והשפ"א פי' דברי תוס', דכוונתם כמש"כ הריטב"א דמצטרף לג' טעויות דאין קורין בו, וזהו מש"כ דצריך להגיה גם בחילוף תיבה ממקרא לתרגום או להיפוך, כיון דגם זה הוא טעות.

ט: לא חמד אחד מהם נשאתי.

רש"י פי', שלא יאמר חמור לא לקח אבל חפץ אחר לקח. והמהרש"א כ', ע"פ מה שפירש"י בחומש, כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי אשתי ובני על החמור, לא היה החמור משלהם אע"פ שלצרכם הלכתי וכו', ותלמי לא יקבל זה, וע"כ שינו וכו', ובתפארת למשה כ', דכיון דבהליכתו ממדין למצרים לא כתוב וירכיבם על החמור אלא על נושא בני אדם, הוצרכו לשנות גם כאן.

ט: אשר חלק ד' א' אותם להאיר לכל העמים.

כ' השפ"א, לכאן אין מובן לפ"ז, הלא לישראל נמי מאירים, [ולמה כתיב לכל העמים], ודוחק לפרש על ימי דור המדבר שהלכו בני' לאור הענין [עיי' שבת [כג:]: כל מ' שנה שהלכו ישראל במדבר, לא הלכו אלא לאורו. ובתוס' שם בשם תו"כ, שכל מ' שנה לא הוצרכו לנו שנה' כי ענין ד' על המשכן וגו', ובשם ברייתא דמלאכת המשכן שהיה מסתכל בטפוח או בחבית ויודע מה שבתוכן]. ויש ליישב. [ואולי י"ל דלעתיד לבא קאמר, דכתיב [ישעי' ס', י"ט] לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולנוגה הירח לא יאיר לך והיה ד' לך לאור עולם וגו'].

ט: כהן גדול משום איבה.

כ' הריטב"א, דהיינו מדרבנן, דאילו מדאורייתא עובד ככה"ג. וכ"כ הרשב"א לעיל [ז:]: אמתני' דאין בין יו"ט לשבת, יעו"ש שנתקשה לפ"ז מ"ט מוקים לה כר"מ דוקא, [לפי מה שנקט שם דכולהו אין בין וכו' בדאורייתא דוקא איירי]. וכ' הפנ"י לתרץ קושייתו, דאע"ג דאינו אלא מדרבנן, מ"מ נפק"מ טובא בהך פלוגתא לענין איסור דאורייתא, לפי מש"כ תוס' [בד"ה ולא] דכיון דע"פ ב"ד הוא הו"ל כהדיוט, וביומא [יב: בתוד"ה כה"ג] כ' עוד, דכהן גדול מתמנה בפה ומסתלק בפה, א"כ לר' יוסי דינו כהדיוט שאם עבד בשמונה בגדים עבודתו פסולה דהו"ל ייתור בגדים, ואם עבר ועבד בארבעה בגדים עבודתו כשרה, ולר"מ איפכא. [יעו"ש שביאר כן גם בשיטת הרמב"ם [פ"א מה"ל עבודת יוה"כ ה"ג] שכ' דאם עבד ככה"ג עבודתו כשרה, משום דפסק לענין דיעבד כר"מ אע"פ שלענין לכתחילה פסק כר' יוסי].

אמנם השפ"א כ', דכוונת תוס' דאי לאו משום מעלין בקודש, היו מעבירין אותו בכח ב"ד שיהיה לו דין כהן הדיוט, רק משום דמעלין ולא מורידין אין מסלקין אותו, וממילא דינו מה"ת ככה"ג [ורק משום איבה אינו עובד], ומה"ט אמרינן ביומא דמודה ר' יוסי דאם עבד עבודתו כשרה, כיון דמה"ת כה"ג הוא לכו"ע, ולאפוקי ממש"כ הפנ"י דלשיטת תוס' מה"ת הוא כהדיוט.

ט: בתוד"ה אין בין כהן משות. אבל לא מיירי בפר העלם דבר של ציבור וכו', דהא מרבין בתו"כ דאפי' כהן הדיוט יכול להביאו.

אבל שיטת רש"י בקידושין [לו: בד"ה אי דפנים] וריב"א בתוס' ביומא [נז. בד"ה אני ראיתיה] [וציינם הגרע"א כאן] דעבודת פר העלם דבר של ציבור אינה כשרה אלא כהן משיח. ועיי' בטו"א, דלפ"ז ה"ה דפר כהן משיח אינו קרב אלא ע"י עצמו, וכן שעירי ע"ז, דשוין הן לכל דבר לפר העלם דבר של ציבור. [ועיו"ש מה דקשיא ליה פ"ז מכמה דוכתי דמוכח שהיו

בבית שני]. והרש"ש [בהגהותיו לטו"א, והוסיף בזה בהגהותיו כאן], כ' דאף לתוס' דידן, לכתחילה צריך כהן משיח בהקרבנות, ושכ"כ המל"מ [פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הט"ו]. ועיין בשפ"א בסוגיין הקשה, דא"כ מ"ט כ' תוס' דלא איירי מתנ' לענין הקרבת פר העלם דבר, הא י"ל דכוונת המשנה לענין מצוה לכתחילה.

ט: אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים.

הקשה הטו"א, הא טובא איכא בינייהו, וכדתנן בפ"ב דזבחים [ק"ב]: מה בין במת יחיד לבמת ציבור, סמיכה, ושחיטת צפון, ומתן סביב, ותנופה, והגשה וכו', וכיהון, ובגדי שרת, וכלי שרת, וריח ניחוח, ומחיצה לדמים, וריחויץ ידים ורגלים וכו'. וי"ל דמתני' לא קאמר אין בין וכו' אלא בעיקר קרבן מה שקרב בזה ובוזה, אבל בתכסיס קרבן לא מיירי. [וכ"כ הריטב"א לעיל ז: אמתני' דאין בין יו"ט לשבת].

י: מקיש נחלה למנוחה, מה מנוחה יש אחריה היתר וכו'.

הקשה הטו"א, א"כ איך קרא לירושלים נחלה, כיון שיש אחריה היתר, דהא בפ"ד דזבחים [ק"ט]: מפרש טעמא דקרי ירושלים נחלה, דהיא נחלת עולמים, וכיון דלא קידשה אלא לשעתה [למ"ד זה], אינה נחלת עולמים. מיהו מדברי התוס' בפ"ב דשבועות [טז: בד"ה קדושתן], יש ללמוד תירוץ לקושיא זו, דאמר התם גבי טומאת מקדש, את משכן ד' טמא וגו' את מקדש ד' טמא וגו', דאם נאמר מקדש ולא נאמר משכן, הו"א על מקדש יהיה חייב שהרי קדושתו קדושת עולם, ופירשו התוס', דאפי' למ"ד לא קידשה לעת"ל, אפ"ה קרי ליה קדושת עולם, שהאריך בקדושת יותר, א"נ שאינו ראוי לחזור ולקדש אלא באותו מקום, קרי ליה קדושת עולם, וה"נ י"ל דמה"ט קרי ליה נחלה.

י: אלא שבהיכל בונין מבחוץ.

ופירש"י הטעם, שלא יכנסו הבונים להיכל. ובשבועות [טז: בד"ה אלא] פירש, שלא יזונו עיניהם מן ההיכל. וכ"כ הריטב"א כאן. [ואולי לא ניח"ל בטעמא דהכא, דהא אשכחנא במתני' דמדות [פ"ד מ"ה] דאפי' בקה"ק היו נכנסים לצורך בנין, ולכן פירש משום שלא יזונו עיניהם מן ההיכל, כעין מה דאמרינן התם לענין קה"ק. ונפק"מ, דלטעמא דשלא יזונו, בעינן קלעים בכל גובה ההיכל, [ועכ"פ עד כ' אמה שהעין שולטת], ולטעמא דשלא יכנסו, לכאור' סגי במחיצת י"ט פסחים, [ואפשר דגם בפחות מזה, עיין ב"ב ב:]. מיהו למאי דהוה סבר מעיקרא דהמחיצות לצורך הקידוש, [דאין קידוש שלא במחיצות, כמש"כ הריטב"א], לכאור' בעינן מחיצה בכל גובה ההיכל].

י: מצאו אלו וקידשו.

הטו"א הביא דברי רש"י בערכין [לב: בד"ה וקידשו] וז"ל, במס' שבועות [טז:]. מפרש דמקדשו לה בשתי תודות ובשיר, וב"ד מהלכין ושתי תודות אחריהן וכו'. ותמה ע"ז הטו"א, דבשבועות איירי מקדושה דירושלים שתהא קדושה לאכילת קק"ל ומע"ש, אבל לענין קדושת ערי חומה א"צ זה, ועוד שאין ענין תודה [לכת"ל] לקדושת ערי חומה, דהא אמרינן התם [טו:]. אין עזרה מתקדשת אלא בשיירי מנוחה, מ"ט כירושלים, מה ירושלים דבר הנאכל בה ויוצא ממנה נפסל, אף עזרה וכו', וא"כ בשאר ערי חומה לא שייך האי טעמא, דהא תודה אינה נאכלת בהן, דנפסלת ביוצא כשיצאה חוץ לירושלים.

והגרש"ר [בזכרון שמואל סי' ע"ט אות ב'] הביא, דהמבי"ט בקרית ספר [פ"ז מהל' בית הבחירה] כ', דבאמת היה מותר לאכול קדשים קלים בכל עיירות המוקפות חומה, [וכשיטת רש"י והר"ש דלכולהו אית להו קדושת מחנה ישראל], אלא דא"א משום דנפסלו ביוצא, יעו"ש דשו"ט בדבריו, וכ' לבסוף [באות ג'], דלדברי המבי"ט אם שחט תודה כשלחמה בעיר מוקפת חומה, יקדש הלחם [למ"ד לא בעינן "על" בסמוך], דהא הלחם במקום הראוי לאכילה. [ולפ"ז שפיר י"ל דמקדשין אותן עיירות בלחמי תודה].

ומסיק הטו"א דקדושת ערי חומה היה בפה מפי ב"ד. וז"ל המאירי בסוגיין, וקידוש האמור בארץ, אינו בתודות ושיר, שאין קידוש תודות

ושיר אלא בתוספת העיר והעזרות, אלא קידוש במאמר ובחזקה שמחזיקין בה בתורת ארץ ישראל. [ואע"פ שסוף דבריו לא איירי בערי חומה אלא בקידוש דכולה א"י, מ"מ משמעות לשונו בתחלת דבריו כהטו"א].

י: בתוד"ה שמעתי. וי"ל דשמא לגבי הא לא גזרו חכמים טומאה וכו'.

כ' הגריעב"ץ, אחוניו גופיה לא קשיא, דהא לא גזרו אלא יוסי בן יועזר וחברו, [ואף לא הוחלטה על ידיהם, כי אם ע"י רבנן דשמונים שנה, עיין שבת טו:]; וחוניו בן שמעון הצדיק, מיד אחר מות אביו בנה אותו בית כדאיתא בשלהי מנחות, ואיהו קדים להו [ליוסי בן יועזר וכו'], דאינהו קיבלו מאנטיגנוס, והוא משמעון הצדיק, מיהו תוס' מקשו שפיר למאי דקאמר ר' יצחק מקריבין בזה"ז. [ושפיר תירצו שלא גזרו לגבי הא, שהרי כבר היה קיים בית חוניו בזמן הגזירה. מיהו יל"ע אם כוונתם גם לענין להתיר אכילת הקרבנות שקרבו שם לטומאים, או דוקא אהקרבה ואטומאת המקריבים לא גזרו].

י: ויהי בימי אחשורוש, הוה המן.

כ' הפנ"י לכאור' ההיא דויהי בימי אחשורוש לא דמיא לכל הנך וכו', דבהנך קראי נמצא בכל א' צרתו בצדו וכו', משא"כ האי דהכא, דעיקר הפרשה של ויהי בימי אחשורוש לא איירי אלא בענין המשתה וכו', ומעשה המן לא נזכר אלא לאחר כמה פרשיות, ולאחר שנים רבות למלכותו. והנלע"ד בזה, ע"פ מה דאיתא לקמן [יב:]. דשאלו תלמידי ר' לרשב"י מפני מה נתחייבו ישראל שבאותו הדור כליה, והשיב להם מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, נמצא לפ"ז א"ש, דע"י אותו המשתה שכתוב בתחלת הפרשה, נתהוה מעשה המן וכו', ואע"ג דרשב"י השיב לתלמידי א"כ שבשושן יהרגו וכו', מ"מ משמע דהא והא גרמו, דע"י שנהנו מסעודתו של אותו רשע, מצא בע"ח מקום לגבות חובו לפקוד עליהם עוון הצלם וכו'.

י: זוכה ויוצאה ממנה מלכים ונביאים.

הקשה בבן יהוידע, בשלמא נביאים אפשר שיהיו בדור אחד אלף נביאים, אם ירבו הצנועות, אבל מלכים, אם ירבו הצנועות, לא אפשר שירבו המלכים, כי אין מלך אלא אחד, [או שנים, אחר שנחלקו עשרת השבטים]. ונראה לי בס"ד, כל ראש ישיבה נקרא בשם מלך, כמו שאמרו מלך רב אפס, מלך רבה, מלך רב יוסף, וכיו"ב הרבה. א"נ, תזכה לחכמים גדולים שנקראים בשם מלכים, וכמו שאמרו [גיטין סב:]. מאן מלכי רבנן שנא' בי מלכים ימלוכו.

י: זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים וכו', דא"ר לוי מסורת בדינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים היו.

כ' המהרש"א, דוד ושלמה נמי בכלל מ"ח נביאים קחשיב להו לקמן [יד: וברש"י ד"ה נבואה], ואפשר דהוצרך לאתווי לישע"י דהוה נביא קבוע ביותר. וכ' ע"ז השפ"א, לפ"ז קשה לשון הגמ', קמ"ל כי הא דא"ר שמואל בר נחמני וכו', הלא אף בלא הך קבלה דר' לוי שפיר קאמר ר"ש בר נחמני שיצאו מתמר מלכים ונביאים, דהיינו דוד ושלמה. ואפשר דתנאי הוא, דגם בזוהר תרומה [קנד:]. כ' דמלך ונביא לא ניתן לאדם אחד, [א"ה, צ"ב במרע"ה], ומפלפל שם בשאלו דהוי נביא לשעתיה, וא"כ על כרחך דוד ושלמה אינם בכלל נביאים.

י: ארון שעשה משה יש לו עשר אמות לכל רוח.

רש"י פירש, באמצע בית קה"ק היה יושב, ויש לו עשר אמות ריוח לכל ד' רוחותיו. והטו"א הביא ש"י רשב"ם בב"ב [צח: ד"ה כי קחשיב], שהיה הארון יושב סמוך לכותל מערבי של בית קה"ק, והריוח של עשר אמות שהיה בינו לכותל, לא היה אלא בימין ושמאל לדרום ולצפון. [ומ"מ גם ממזרח למערב אינו מן המדה, שהיו לפניו עשרים אמה עד הדביר, כמש"כ הרשב"ם שם צט. בד"ה ארון]. ובתוס' בפ' לא יחפור [כה: בד"ה וצבא] כ' בשם ריצב"א, שהארון היה במזרח בית קה"ק.